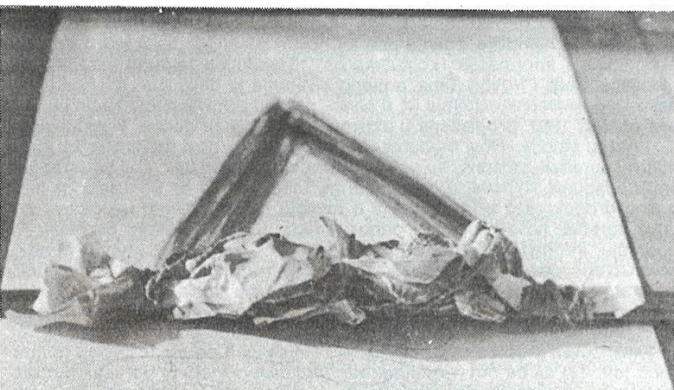

VOJISLAV ĐURIĆ: »LIRIKA U SVETSKOJ KNJIŽEVNOSTI. VRSTE I ANTOLOGIJA PESAMA«

Srpska književna zadruga, Beograd, 1982.
Piše: Branko Tomašević

»Čim skrenemo pogled s poetskog da bi ga upravili prema pesmi, prosto nas uplašiti množina oblika koje ima to biće za koje smo mislili da je jedinstveno«, kaže Oktavio Paz u svojoj poznatoj studiji »Poezija i pesma«. Knjiga Vojislava Đurića »Lirika u svetskoj književnosti. Vrste i antologija pesama« u celini potvrđuje navedenu misao meksičkog pisca. U okvirima tradicionalne nomenklature, razdoblje svetske lirike od »Rgveda« i Homera do Valerija i Majakovskog klasifikovano je po vrstama. Prvi deo knjige predstavlja antologijski izbor pet glavnih vrsta pesama (ljubavne, patriotske, socijalne, opisne i refleksivne), dok njen drugi deo obuhvata, takođe, antologijski izbor pesama niza sporednih vrsta (obredne, dodolske, posleničke, igračke, svatovske, uspavanke, tužbalice, basne, epitafi, blagoslovi, kletve, zakletve, verske pesme, himne, ode, humorističke i satirične pesme, epigrami, počašnice i vinske pesme, ditirambi, idile, elegije, poslovice, izreke, zagonetke, pitalice, govorne igre, te niz utvrđenih lirskih oblika: sonet, glosa, segedilje, rondo, triolet, balada, vilanel, ritornel, stramboto, madrigal, stance, sestina, kancona, gazela, rubajai, tanka, hoku). U ovim lirskim vrstama, u Đurićevom izboru, ogledala su se dvestotine i dvadeset dva pesnika. Azbučni popis prevodilaca na kraju knjige sadrži devedeset tri imena.

Iz »Prigovora« čitaocu postaje jasno s kakvim se sve teškoćama borio priređivač ovog izdanja. Najpre se suočio s problemom izbora. I najstroži izbor svetske lirike (period od preko tri hiljade godina) ispunio bi, veli priređivač, »više obimnih knjiga«. Njemu su, s druge strane, bila unapred »nametnuta ograničenja izvanredno zanimljivim vidovima lirike u nekoliko desetina malih vrsta i podvrsta«. Velika prepreka bio je priređivaču i nedostatak prevoda za »mnoge pesme prvog reda«. Često je ovaj bivao u situaciji da između pesama »iste ili približne vrednosti«, odabere »onu koja je lepše prevedena«. Rukovođen principom »da jednog pesnika u jednoj vrsti predstavlja jednom pesmom«, Vojislav Đurić je iz svoje »Antologije« morao da »izostavi mnoge dobre prevedene pesme«. Iako Đurićeva »Antologija« ima 578 strana, dakle, dvostruko više nego »Lirika« iz 1965. – knjiga s istim ciljem i zamišljaju kao i »Antologija« o kojoj je reč – ipak vrtoglava mnogobrojnost i mnogostrukost lirskih vrsta prinudila je priređivača da nadvlada sopstvenu želju i zamisao da u jednoj knjizi prikaže sve lirске vrste. U svakom slučaju, da citiramo ponovo Oktavija Paza, ta se raznolikost (raznolikost lirskih vrsta – prim. B. T.) »prikazuje kao čedo istorije«. Drugim rečima, sudbina svih poduhvata kojima je cilj antologizacija lirskih vrsta pred obiljem i bujnošću njihovom, u svojoj se bitnoj realnosti poklapa s istorijskom perspektivom samih lirskih vrsta: one su zapravo »i istorija i njena negacija«. Negacija, pre svega, stoga što to bogatstvo lirskih vrsta »ne poriče, nego upravo potvrđuje jedinstvo poezije.« I ne samo to. Iz perspektive pomenutog jedinstva poezije zbiva se i razrešava problem njenog univerzalnog bića. Naime, kolikogod da je »lirizam odziv duše na izazov predmeta«, toliko je i izazov duše u svojoj individualnoj odlučnosti da postoji nešto univerzalno, i »utoliko univerzalnije«, kaže Vojislav Đurić, »ukoliko je ličnost umetnikova snažnija«. U tom smislu se mogu izvući dva lica, dve strane univerzalnosti u suštini jednog te istog sveta: na sinhronijskoj ravni, univerzalnost pesničkog čina, pesničke reči same, koja je »otkrovenje naše prvobitne sudbine« (O. Paz), i univerzalnost lirskih vrsta na takozvanoj dijahronijskoj ravni, pri čemu se ova ploučuje samo kretanje poetskog iskustva kroz vreme koje, time, tumači i zajedničko iskustvo čitavog čovečanstva. Poezija je, kažemo, »otkrovenje naše sudbine«. O tome govori, uostalom, i sam priređivač »Antologije«. »Po pravilu«, »Antologije«. »Po pravilu«, veli on, »u lirskoj pesmi – kao i u svakom drugom književnom i umetničkom delu – individualno i univerzalno, pojedinačno i opšte, prolazno i večno (ono što pripada jednoj ličnosti, jednom narodu i jednom vremenu i ono što pripada svim ljudima bez obzira na narod i vreme) stapaju se u organsku, skladnu i uvek novu tvorevinu – neponovljivu i neponovljivu«.

Univerzalnost poetskog bića na njegovoj sinhronijskoj ravni umnogome je, teoretičarima, otežavala razgraničenja kada su u pitanju lirске vrste, kojih je, kako rekosmo, skoro bezbroj. Tek sagledavanjem pesničkih vrsta kroz »istorijski sindrom« moglo se koliko-toliko doći do vrlo nestabilne i promenljive sistemske nomenklature lirskih vrsta i u danas važećoj književnoj genealogiji. Ipak, Đurićeva nomenklatura stabilna je na jedan paradoksalan način: pojavljuje se, ona, naime, kao iskustvo, koje, po nekakvoj logici sadržava »krunu i cvet« sveg pesništva, nerazmrsivo izmešana sa svojim istorijskim nanosom »u jednom određenom i istorijskom sada«, pritežavajući do krajnjih granica strog, ali opčinjavajući estetski kriterij. Ovaj kriterij jasno se da sagledati već i u priređivačevom izboru takozvanih pesama o pesništvu, koji, opet, sa svoje strane, na zadivljujući način raskriva, kroz sliku, poetsku reč koja je samoj sebi najviši sud u jeziku. Parafrazirajući Oktavija Paza, možemo na kraju reći da i krajnje pojednostavljen uvid u Đurićevu »Antologiju« govori o tome da »postojanje mnoštva pesama (odnosno lirске vrste) ne poriče, nego upravo potvrđuje jedinstvo poezije«.

LJUBINKO RADENKOVIĆ: »NARODNE BASME I BAJANJA«,

»Gradina«, Niš, »Jedinstvo«, Priština, »Svetlost«, Kragujevac 1982.

Piše: Zoja Karanović

Mnogobrojne probleme kao što su zdravlje, ljubav, zaštita, lov, rat, čovek je dugo pokušavao da reši obrednim radnjama, praćenim određenim tekstom, čija je svrha bila uspostavljanje narušenog poretka, ili želja za uspeh poduhvata. Basme, kao verbalni deo tog postupka, i bajaranja, kao deo rituala, tako široko shvaćene, predstavljaju važan deo tradicionalne kulture. Kako se bajaranjem želi delovati na demonske snage, za koje se veruje da neposredno utiču na čovekov život, ti su postupci, pre svega, magijskog karaktera. Zato je prilikom realizacije neophodno striktno pridržavanje određenih pravila i fiksiranog teksta. Tako su se basme teško menjale i u njima su sačuvani fragmenti prastarih verovanja. Prilikom njihove primene korišćena su i praktična iskustva, naročito pri bajaranju od različitih bolesti, te su u njima očuvana i medicinska znanja. Specifičan jezik i stil, poetske slike, utvrđena struktura i smisao, kao i način izvođenja, ilustruju kulturni obrazac ponašanja i delovanja.

Kod nas je do sada, u različitim prilikama, zabeleženo i objavljeno obilje grada. Problem je, međutim, dotican samo fragmentarno i nesistematski. Ambiciozniji istraživanja, sa željom da se grada celovitije predstavi, ili problem sintetički obuhvati, do sada nije bilo. Knjiga Ljubinka Radenkovića »Narodne basme i bajaranja« ima upravo potonje ambicije. Njome je obuhvaćen materijal od 630 basmi, iz različitih izvora. One se odnose, pre svega, na situacije u kojima deluju identifikovani pojedinci (bajalica, bajač...), dok se ovde ne pojavljuju one basme koje su deo obreda, i koje izvodi grupa ljudi u određene dane (Božić, Đurdevdan...) Tekstovi se odnose dosledno po izvorniku. Izuzetak čine malobrojni slučajevi izmena u cilju stihovnog ujednačavanja, što, čini se, nije sasvim opravdano. Značajno je napomenuti da autor zbornika posebnu pažnju posvećuje detaljnom opisu radnji, postupaka i sredstava koja se koriste prilikom izvođenja, odnosno praktične primene određene basme pri izgovaranju teksta. Ovako predstavljena situacija omogućuje uvid u bajaličku tradiciju u celini. Jasno je da tekst izolovano predstavlja samo jedan njen deo.

U uvodnom delu knjige autor se dotiče značajnih pitanja vezanih za pomenutu problematiku: govori o ulozi narodnih bajaranja u životu određene zajednice, njihovom mitsko-magijskom smislu, o basmama kao verbalno-poetskim tvorevinama i sl. Problemi su, što je i razumljivo za okvire ovog zbornika, samo nagovešteni. Ovim se, zapravo, mnoga zanimljiva pitanja otvaraju daljim istraživanjima. I mogla bi im poslužiti kao dragocen putokaz.

Tekstovi u knjizi klasifikovani su prema nameni, odnosno prilici u kojoj se realizuju. Tako se kaže da postoje bajaranja od zmija, veštica, vetra, ala, babica i dr., te ova klasifikacija ima pre svega praktičnu namenu.

Grada prevashodno obuhvata bajaličku tradiciju sa srpskohrvatskog jezičkog područja. Opširna bibliografija i napomene odnose se na oblasti predstavljenog materijala, ali takođe daju uvida u široko internacionalno zahvaćenu problematiku i njena istraživanja. Zbog svega ovog, knjiga Ljubinka Radenkovića »Narodne basme i bajaranja« značajan je doprinos istraživanju naše usmene tradicije i predstavlja osnovu za ispitivanja ovog fenomena u širim okvirima.

VID PEČJAK: »VELIKI PSIHOLOZI O PSIHOLOGIJI«,

»Nolit«, Beograd 1983. Prevod sa slovenačkog: Milorad Čuk

Piše: Jelena Stakić

Obično su psiholozi ti koji ispituju ljude tražeći njihovo mišljenje o ovom ili onom pitanju. Vid Pečjak, profesor psihologije na Univerzitetu u Ljubljani, izveo je nešto novo: za predmet je odabrao samu psihologiju, a za